

တံးဟံးစုနဲကျဲ(၁)

ဟံးနလီစးတံးဆဲးကျိးတံးသုတံးဘဉ်
ပိညါကျိာ်ကျဲလၢတံးပူဖျဲးဒီးတံးဘဉ်
တံးဘၢအလီၤ

လီၤတဲစိစိစုလၢအိၣ်ဒီးနီၣ်ဂံၢ်တဖၣ်တံးတုၤတဲထီၣ်အိၣ်လၢအပၣ်ယုာ်ဒီးတံးပူဖျဲးအလီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တံးပူဖျဲးအလီၤတဖၣ်အံၤဒီးသးအနီၣ်ကစၢ်ဂ့ၢ်ကျိာ်လၢအသုတံးဘဉ်ဒီးမၤလီၤတံး

ဝဲလၢမ့တမ့ၢ်လၢနတံးဟ့ၣ်ခွဲးဘဉ်အပူၤပူၤသုနလီၤတဲစိစိတသုနီတက့ၢ်.

တံးဟံးစုနဲကျဲအံၤဟ့ၣ်ကျဲကျဲတဖၣ်လၢနကဘဉ်သုတံးဘဉ်တံးဘၢအကျိာ်အကျဲလၢနလီၤတဲစိ.ထဲဖလဲး.ခိၣ်ပူၤထၢၣ်အပူၤဒ်လဲၣ်အဂီၢ်လီၤ.

သုၣ်နီၣ်ထီၣ်. နသုၣ်ညါလီၤနတံးအိၣ်သးအဂ့ၢ်ကတံးလီၤ. ယုထၢကျဲလၢတံးပူဖျဲးဒီးတံးဘဉ်တံးဘၢအဂီၢ်ဝဲနဆိမိၣ်လၢနကပူၤဖျဲးအဂီၢ်မိၣ်တက့ၢ်.

တံးကတိၤဖျၢၣ်လၢအသုတံးဘဉ်ဒီးနီၣ်ဂံၢ်လၢအသုတံးဘဉ်

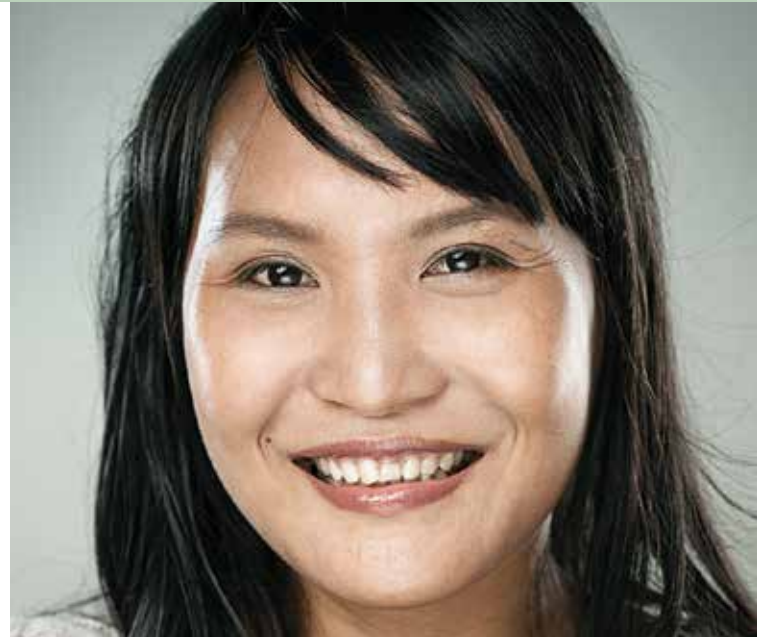
တုၤတဲထီၣ်တံးကတိၤဖျၢၣ်လၢအသုတံးဘဉ်ဒီးနီၣ်ဂံၢ်လၢအသုတံးဘဉ်အသုတံးဘဉ်တဖၣ်လၢပူၤတယာ်ဘဉ်အိၣ်ကီၢ်အဂီၢ်တက့ၢ်. သုတံးကတိၤဖျၢၣ်လၢအသုတံးဘဉ်ထဲဒ်နၤတကၤမိၣ်သုၣ်ညါအိၣ်အံၤကမ့ၢ်ကျဲတဘျီလၢနကတုၤတဲထီၣ်နီၣ်ဂံၢ်လၢအသုတံးဘဉ်အဂ့ၢ်. အဒိ. 'C@tsareb3tterhand0gs!' အသိး.ယုထၢကျဲကျိာ်လၢအသုတံးဘဉ် ၆-၈ဖျၢၣ်(ပၣ်ယုာ်လံာ်ဖျၢၣ်အသိးတဖၣ်). နီၣ်ဂံၢ်ဒီးတံးပနီၣ်တဖၣ်န့ၣ်တက့ၢ်. တဘဉ်သုဟံၣ်ဖိယီဖိအမံၤ, အိၣ်ဖျၢၣ်မုၢ်န့ၣ်, ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိလၢနဘဉ်အိၣ်အမံၤ, နီၣ်ကစၢ်တံးသးဝဲတဖၣ်, မ့တမ့ၢ် တံးလၢနအိၣ်ဒီးမၤအိၣ်အဒိၣ်ကတံးလၢပူၤလၢအသုတံးဘဉ်နၤတဖၣ်တယာ်အိၣ်ညါကဒ်လၢအဂီၢ်တက့ၢ်.

တဘဉ်သုတံးကတိၤဖျၢၣ်လၢအသုတံးဘဉ်လီၤလီၤလၢနလီၤတဲစိဒီးနီၣ်ဂံၢ်တဖၣ်အပူၤတဂ့ၢ်. ပုၤတကၤမ့ၢ်သုၣ်ညါတုၤလံာ်နတံးကတိၤဖျၢၣ်လၢအသုတံးဘဉ်တဖျၢၣ်အံၤလံာ်တစု, အဝဲ သုၣ်ကသုအိၣ်ထီၣ်က့ၢ်နအုၣ်ထၢၣ်နးခဲလၢာ်သုဝဲလီၤ. တဘဉ်နီၣ်ဟ့ၣ်လီၤနနီၣ်ဂံၢ်လၢအသုတံးဘဉ်ဒီးနီၣ်ဂံၢ်လၢအသုတံးဘဉ်ဒီးပုၤအကၤနီတဘျီတဂ့ၢ်ဒီးမၤလီၤတံးအိၣ်လၢနကဆိတလဲအိၣ်ထီၣ်တက့ၢ်.

ခိၣ်ပူၤထၢၣ်အယာ်(Viruses), မါဝဲ

(Malware), ဒီးတံးယာ်လၢအကတဖၣ်

ဝါရုး (Viruses), မါဝဲ (malware) ဒီးစပါဝဲ (spyware) မ့ၢ်ခိၣ်ပူၤထၢၣ်တံးရဲၣ်တံးကျဲတဖၣ်လၢကနၣ်လီၤဒ်အတံးဆုနလီၤစးတံးဆဲးကျိးတံးဖိတံးလံာ်တဖၣ်အပူၤလၢကဟ့ၣ်နဂီၢ်နကျိာ် မ့တမ့ၢ် လူၤပိာ်နခဲဝဲနအိၣ်တပူၤလၢလၢအဂီၢ်လီၤ.

နထၢန့ၣ်လီၤတံးဒီးသးခိၣ်ပူၤထၢၣ်အယာ်အံၤလၢကလူၤယုထံၣ်တံးယာ်ဒ်ဝါရုး. မါဝဲဒီးစပါဝဲတဖၣ်လၢနလီၤစးတံးဆဲးကျိးတံးဖိတံးလံာ်တဖၣ်အပူၤသုဝဲလီၤ.

ကျဲးစးဟးဆဲးတံးယာ်တဖၣ်အံၤခိၣ်ပူၤဟံးနအဲး(apps)ဒီးခိၣ်ပူၤထၢၣ်တံးရဲၣ်တံးကျဲတဖၣ်လၢနကမၤသိထီၣ်အိၣ်ဖဲတကီၢ်ခါအဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်. လုာ်လၢအဂ့ၢ်တခါမ့ၢ်ဒ်သိးနကစၢ်လီၤတံးဆိၣ်အလံာ်ဖျၢၣ်လၢအမ့ၢ် တံးမၤသိထီၣ်တံး 'update' ဝဲနထံၣ်တံးဟ့ၣ်ပလီၤအလံာ်ကျိာ်ဖျၢၣ်အခါဝဲအဆိအချ့တက့ၢ်.

တဘဉ်စံာ်လီၤလံာ်ကျိာ်ဘျးဝဲ (links) မ့တမ့ၢ် တံးဂ့ၢ်ဘျးဝဲ (attachments) လၢအဖျၢၣ်ထီၣ်ဝဲအမ့ၢ်(လ)အပူၤလၢနနၣ်အိၣ်တသုတဖၣ်, မ့ၢ်ဖျၢၣ်ဒ်သိးနတံးသးကိး မ့တမ့ၢ် ကရၢလၢနသုၣ်ညါလီၤတံးအဝဲသုၣ်တဖၣ်အအိၣ်ဒ်စုတးအသိးန့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်စံာ်လီၤလံာ်ကျိာ်ဘျးဝဲအံၤမ့ၢ်ဒ်တံးယာ်ဒီးမါဝဲတဖၣ်ကမၤဟးဂီၢ်နခိၣ်ပူၤထၢၣ်အဂီၢ်လီၤ.

ဘလူထုၣ်(Bluetooth)ဒီး ဝါဝဲ (Wi-Fi)

ကးဟံးယာ်ဘလူထုၣ်(Bluetooth) ဒီးဝါဝဲ (Wi-Fi) ဝဲနတသုအိၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.

တံးဆဲးကျိးဘျးလီၤသးတံးဖိတံးလံာ်တဖၣ်အံၤကပျဲပုၤလၢအကတဖၣ်န့ၣ်လီၤဆုနလီၤစးတံးဆဲးကျိးတံးဖိတံးလံာ်တဖၣ်အပူၤသုဝဲနတသုၣ်ညါဘဉ်အခါန့ၣ်လီၤ.

တံးလီၤတံးကျဲအဂီၢ်လီၤစးတံးဖိတံးလံာ်တဖၣ်(Location services)

ကးဟံးယာ်ကွဲးဖဲအံၤ (GPS) ဒီးတံးလီၤတံးကျဲအဂီၢ်လီၤစးတံးဖိတံးလံာ်တဖၣ်ဝဲနတသုအိၣ်အဆၢကတီၢ်. လၢနကသုတံးလီၤတံးကျဲလီၤစးတံးဖိတံးလံာ်တဖၣ်ဝဲနသုအဲးပံးကူကၢၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (Google Maps) တဖၣ်လၢနဂီၢ်ကညီခိၣ်ဝဲအဂီၢ်ဘဉ်ဆၣ်တံးလီၤတံးကျဲလီၤစးတဖၣ်ကဟံးဖျၢၣ်ထီၣ်နအိၣ်တံးလီၤဆုပုၤလၢအမၤအမၤသိနၤတကၤအအိၣ်သုဝဲန့ၣ်လီၤ.

လီတဲစီဆေး(Apps)

ထူးကွဲ မှတမ့် ထူးသံကွဲလီတဲစီ apps လာနတသူလူအိလူနလီတဲစီ စိစုအပူ မှတမ့် နတသွန်နီထီအိလူနပာထီအိဘဉ်တခါန့တကွာ. apps အိအါခါလူအသံကွာနနီကစါအဂါအကျဲဖဲနဆေးလီနမံအခါန့ လီ. ဆိကမိထီလီတံလီဆေးဘဉ်ယးတံဂါတံကျဲလူနနီဟ့လီအိ တဖဉ်တကွာ. လာကဒီသအနနီကစါအဂါခူသ့အဂါ, ဟ့ထီနဂါနကျဲ ထဲဒ်အဆေးအစုဒ်တံလီဝဲလူနကသ့ဘဉ် app အဂါန့တကွာ.

အံမု(လ)

တုကထီနအံမု(လ)အသီတဖျါလူနသ့နမံ မှတမ့် တံကတိဖျါအဂါ တဖဉ်လူအဒုးန့ဖျါထီနဂါတဂုအဂါ. သူအံမု(လ)အံလူတံလီလူ နကပာတံဂါ ခူသ့, ပာယုတံပူဖျါတံရဲကျဲတဖဉ်န့တကွာ.

ထာနုလီနမံ”ထူးဟးထီကွဲနမံ...ကီးဘျီဒီးတကွာ.

ထူးဟးထီကွဲနမံလူနအံမု(လ), ခိဉ်ဖျါထီဒီးတံဆေးကျိးလီစးတဖဉ် အပူတဘျီလံလံလံနသ့အိဝဲအခါတကွာ.နမံမံဒီးန့ဒီး, မတကမးနု လီကွဲနဂါနကျဲ မှတမ့် တံဂါခူသ့တဖဉ်တသ့ဝဲညီဘဉ်န့လီ.

တိာ်သုဉ်ဟံသးကွဲထွဲနတံဆေးကျိးအလီစးတဖဉ်

တဘဉ်ဟံတုနလီတဲစီစိစုဒီးထဲဖလဲလူနကစါတထံထွဲအိတဂုဒီးထီဘိ သုနီဂံခူသ့လူတံကးပံအိအဂါတကွာ.

သုတံဘဉ်တံဘာအတံရဲကျဲတဖဉ်လူနလီတဲစီစိစု, ထဲဖလဲး မှတမ့် ခိဉ်ဖျါထီအပူတကွာ.

အိထီတံဘဉ်တံဘာအတံရဲကျဲလူနလီစးအပူတကွာ. မလီတံလူ နနကွဲအိဖဲနသ့အိဝဲဒီးတံမသီထီကွဲ app န့တကွာ.

ယုထံန့တံမါစာ

သုဉ်နီထီ. တံမါအာမသီတရီတပါတံခီဖျါတံဆေးကျိးတံသုတံဘဉ် ပိညါကျဲကျဲတဖဉ် တမံတံလူအဘဉ်ဝဲဘဉ်ဒီးတမံနတံကမဉ်ဘဉ်. တံမါ စာအိဝဲလီ. နမံတံဘဉ်လူနတပူဖျါဘဉ်န့. ဆေးကျိးဟူကီးဒီးဂါဂါအူ ကရတဖဉ်ခီဖျါကီးဝးသးဖျါ(၀၀၀)တဘျီယီတကွာ.

နမံတကတိအဲကလဲးကျိဘဉ်န့

ကီးဝးသးဖျါ(၀၀၀)လူနဟံလီတဲစီအအိဒီးသံကွဲဟူကီး (**'Police'**), မုဉ်အူ(**'Fire'**)မှတမံတံဆါဟံသီလုဉ် **'Ambulance'** တကွာ. အိ ခိးဖဲလီကျဲအပူဒီးတံကဆေးကျိးန့န့အူပူကျိးထံတံဖိတကအအိန့လီ.

တံအံမှတမံဂါဂါအူဘဉ်န့. ကီး မှတမ့် လဲအူနလီကဝီဟူကီးအ ဝဲအေးတကွာ.

လာကဒီးန့အိထီတံမါစာအဂါ.ဆေးကျိး **1800RESPECT** လူလီတဲစီ လူအပူဖျါဒီးတံလီဘဉ်ယိ မှတမ့် တံဆေးကျိးလီစးတဖျါအပူဖဲအဆိ အချူတသ့ဝဲအသ့တကွာ.

1800 737 732

1800respect.org.au

1800RESPECT ဟ့တံမါစာလူတလံအပူလူ ၂၄ နံရံအတိပူ ဒီးဟ့ကူဉ်ဟ့ဖးရဲကျဲဟံလီတံဒ်တံခူသ့လူအဘဉ်ထွဲဒီးတံမါအာမ သီအကလုဉ်ကလုဉ်လူအပာယုဒီးဟံဖိယီတံမါတရီတပါဒီးမုဉ်ခါတံမါ အုဉ်မါစးတဖဉ်န့လီ. အဝဲသုဉ်ဆေးကျိးန့န့တံမါစာအဂါအဂါတဖဉ်ဖဲန လီကဝီပူသ့စုကီးန့လီ. လဲအေ

1800respect.org.au/languages/ လာကသုဉ်ညါအိထီ

တံဂါတံကျဲ, တံဟ့ကူဉ်ဒီးဘဉ်ဒ်အိတံဂါမူလူကျိအဂါ တဖဉ်အဂါတကွာ.